

begrebs rammer. Samtidigt gjordes den jesuitiske institution, Societas Jesu, som saadan til objekt for det enkelte medlems loyalitet, hvorimod den traditionelle benediktinske lydighed rettede sig mod en overholdelse af reglen.

Knowles har indlagt sig stor fortjeneste ved at forsøge en fastlæggelse af de religiøse ordeners forskellige lydighedsbegreber. Samtidigt er det utvivlsomt af værdi, at han har taget initiativet til en almindelig, sammenlignende undersøgelse af de europæiske munkeordeners forfatningshistorie. Det maa derfor beklages, at denne del af fremstillingen er saa overordentlig summarisk og for enkelte afsnits vedkommende ikke synes at bero paa et selvstændigt kildestudium.

MOGENS RATHSACK

LUCIEN MUSSET: Les invasions. Le second assaut contre l'Europe chrétienne (VIIe-XIe siècles). Nouvelle Clio 12 bis. Paris, Presses universitaires de France, 1965. 297 s. 20 F.

I modsætning til den første udgave af »Clio«, der fulgte en traditionel, kronologisk opdeling af stoffet, har man i den nye oftest foretrukket saglige skillelinier, således at hvert bind fremtræder i monografisk skikkelse. I 12. bind behandler Lucien Musset således »les invasions«; første del, som ligeledes udkom i 1965, diskuterer folkevandringstiden, »les vagues germaniques«, medens andet bind fremstiller »le second assaut« mod det kristne Europa, vikingernes, slavernes, ungarernes og saracenernes.

Begge dele af værket – og måske navnlig det sidste – er meget fast komponeret. Forfatteren har først og fremmest været bundet af seriens generelle anlæg, et indledende bibliografisk afsnit, en konkret redegørelse for »nos connaissances« og endelig en drøftelse af emnets forskningsmæssige problemer og perspektiver. Denne redaktionelle tredeling tjener naturligvis fortrinsvis pædagogiske formål; i flere af de indtil nu fremkomne bind (f. eks. Jacques Heers' og Frédéric Mauro's behandlinger af senmiddelalderens og det 16. århundredes økonomiske historie) har den resulteret i inspirerende og delvis endda eksperimenterende monografier. Hos Lucien Musset er den skematiske opbygning kombineret med og måske også lidt hæmmende for hans grundlæggende ideer.

Den meget kompakte fremstilling af de fornyede angreb på det kristne Europa fra 7.-11. århundrede følges op af en skildring af den karolingiske og byzantinske verdens reaktioner, og med stærk betoning af forskellene. Medens Østeuropas fysiognomi i væsentlige træk fæstnes varigt ved statsdannelserne allerede i det 10. århundrede i et område, der ikke tidligere havde tilhørt de bestående kulturområder, sætter angrebene på Vesteuropa skarpe og fundamentale skel. Forfatteren fremhæver meget skarpt (s. 168, 179 f., 218 ff.), at med undtagelse af Alfred den stores England organiserede de vesteuropæiske riger ingen systematisk modstand; »le monde carolingien lutta donc seul et mourut seul, en grande partie par sa propre faute . . . il faut sans doute incriminer la pauvreté intellectuelle de générations d'épigones«. Angrebene udefra understøttede kun den snigende territorialiseringsproces i det gamle, frankiske rige.

I modsætning til Østeuropa lod problemerne i det kristne Vesteuropa sig

– ligesom i folkevandringstiden – kun løse ved assimilering af de nye folkeslag. Statsdannelserne på imperiets grund og i Nordeuropa fæstnedes og opnåede derved ligeberettigelse med de ældre statsdannelser, men Musset betoner samtidig, at denne sejge proces sætter skarpt skel mellem »le haut« og »le bas moyen age«. Det nye mønster måtte bygges op på et grundlag, som respekterede territorialiseringen, såvel politisk og kirkeligt som socialt og institutionelt; »ainsi s'explique la naissance de la société féodale«.

Lucien Mussets værk følger sig således meget nøje til den moderne forsknings-tradition, repræsenteret af Marc Bloch, Jan Dhont, Georges Duby og andre; elementerne modificeres og hovedsynspunkterne formuleres skarpt, men navnlig fremhæver forfatteren stærkere end det hidtil har været tilfældet samspillet mellem kontinuitet og brud i udviklingen fra folkevandringstiden til det 11. århundredes stabilisering. Svagheden ligger snarest i, at behandlingen af de angribende folkeslag, vikinger, slaver, ungare og saracener, omfangsmæssigt er noget ujævn. Lucien Musset vil på vore breddegrader først og fremmest være kendt som specialist i skandinavisk middelalderhistorie; hans fortrolighed med nordiske kilder og forskning afspejles meget tydeligt i fremstillingen; i sammenligning med vikingerne indtager navnlig ungarene og saracenerne en meget beskedent plads.

Skævheden hænger næppe blot sammen med, at ungarenes rolle stadig er stærkt omtvistet og at studiet af saracenernes anfald – som Musset iøvrigt selv bemærker – endnu befinder sig på et præ-kritisk stadium. Interessant og fundamentalt rigtigt er det uomtvisteligt at se hele denne bølge af angreb under et helhedssynspunkt, og for saracenernes vedkommende får denne skævhed næppe nogen indflydelse på bogens helhedsopfattelse. Både for de slaviske og skandinaviske folkeslags vedkommende differentierer forfatteren omhyggeligt, men navnlig forekommer det mig fortjenstfuldt, at Musset så stærkt fremhæver, at hverken vikinger eller slaver kom som underudviklede barbarer. Som helhed har vi da fået en værdifuld og meget personlig syntese, som med rette vil kunne gøre krav på en central plads i den løbende forskningsdiskussion.

E. LADEWIG PETERSEN

S. M. IMAMUDDIN: *Some Aspects of the Socio-Economic and Cultural History of Muslim Spain 711–1492*. Medieval Iberian Peninsula, Texts and Studies, vol. II. Leiden, E. J. Brill, 1965. vii + 238 s. Ill. 56 fl.

CH.-E. DUFOURCQ: *L'Espagne catalane et le Maghrib aux XIIIe et XIVe siècles*. Bibliothèque de l'École des hautes études hispaniques, fasc. XXXVII. Paris, Presses universitaires de France, 1966. 664 s. Ill. 28 F.

Med et citat fra den franske orienthistoriker Claude Cahen fastslår M. Dufourcq i sin indledning med rette, at skellet mellem historiske studier over vesterlandske og orientalske emner er meningsløst; »betingelserne for universitetsstudierne deler sædvanemæssigt menneskeslægten i to dele, én i Occidenten, som historikerne studerer, og en i Orienten, som er forbeholdt orientalistene. Det beror måske på sproglig nødvendighed, men menneskeligt er det absurd«. Begge de her anmeldte bøger har så meget tilfælles, at forfatterne bevidst bestræber sig